

جامعه مدنی

(نگاهی به آثار منتشر شده به زبان فارسی)

حسینعلی ماروسی

ژوبشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

اگرچه سابقه جامعه مدنی در متون سیاسی کشور ما به قبل از انتخابات دوم خرداد بازمی‌گردد ولیکن اقبال گسترده مردم به این مفهوم و استعمال زیاد آن در متون مختلف، منجر شد تا در عرصه تحولات سیاسی ایران جامعه مدنی از اعتبار و ارزش بالایی برخوردار شود. در مجموع سه رویکرد اثباتی، انکاری و انتقادی نسبت به این مفهوم در داخل کشور پدید آمده است که نتیجه آن چاپ و انتشار حجم قابل توجهی از آثار - اعم از کتاب و ترجمه - می‌باشد. این نوشته فهرست‌واره‌ای است از قسمت عمده آثار چاپ شده در نشریات فارسی و مقالات ارایه شده در همایشها و سمینارها در رابطه با جامعه مدنی که در موضوع طبقه‌بندی و ارایه شده‌اند.

اول - جامعه مدنی چیست؟

بحث از چیستی جامعه مدنی، بحثی نظری و تاریخی است که در دو بستر تفکر غربی و اسلامی توسط نویسندگان مورد توجه قرار گرفته است. گذشته از نتیجه نهایی حاصله می‌توان به مقالات زیر در این ارتباط اشاره داشت.

- ۱) مجید محمدی، جامعه مدنی، جامعه مقدس، جامعه سالم، شماره ۱۸، سال ۱۳۷۶.
- ۲) تأملی نظری بر جامعه مدنی (نگرشی بر بنیادهای جامعه مدنی)، ایران، ۷۴/۱۲/۱۲.
- ۳) جامعه مدنی یعنی چه؟ محمد نوری‌زاد، صبح، شماره ۷۲.
- ۴) جامعه مدنی یعنی چه؟ محمدرضا سرو دلیر، اخبار، مورخه ۷۶/۶/۱۳.
- ۵) جامعه مدنی چگونه و کی؟ کاظم علمداری، آدینه، شماره ۱۱۹.
- ۶) جامعه مدنی، نفیسه رفیعی، روزنامه سلام، مورخه ۷۶/۸/۱۰.
- ۷) جامعه مدنی، شهناز علیمحمدی، روزنامه سلام، مورخه ۷۶/۸/۴.
- ۸) نگاهی نو به جامعه مدنی، هوشمند سفیدی، روزنامه سلام، مورخه ۷۶/۶/۱.
- ۹) جامعه مدنی، تعریف و ویژگیها، بیابانپور، ندا، شماره ۲۲.
- ۱۰) تأملی بر جامعه مدنی (جامعه مدنی پیش شرط توسعه)، قاسم شریعتی، روزنامه ایران، مورخه ۷۶/۱۲/۵.
- ۱۱) کالبد شکافی جامعه مدنی، ع پناه، صبح، ش ۷۴.
- ۱۲) جامعه مدنی، تشکل و هویت انسانی، حمید اسکندانی، صنعت مطبوعات، شماره ۵۴.
- ۱۳) جامعه مدنی به زبان ساده، رضا علیخانی، ایران فردا، شماره ۳۹.
- ۱۴) جامعه مدنی سه مرحله مختلف شهروندی، ایران فردا، ۴ بهمن ماه سال ۱۳۷۶.
- ۱۵) جامعه مدنی چیست؟ محتوای اجتماعی در یک جامعه مستعمراتی، اطلاعات سیاسی و اقتصادی، ش ۱۲۳ و ش ۱۲۴.
- ۱۶) جامعه مدنی چگونه جامعه‌ای است؟ روزنامه همشهری، ۱۶ تیرماه سال ۱۳۷۷.
- ۱۷) جامعه مدنی از منظر تئوری، فریدون نوایی، جامعه سالم، شماره ۳۴، شهریور ماه سال ۱۳۷۶.
- ۱۸) جامعه مدنی هم راهبرد و هم روش، حمید نوحی، ایران فردا، شماره ۳۹ دی‌ماه سال ۱۳۷۶.
- ۱۹) جامعه مدنی و ویژگیهای آن، مبین، ۲ تیرماه سال ۱۳۷۶، شماره ۲۸.
- ۲۰) جامعه مدنی از چند نگاه، روزنامه همشهری، ۱۶ آذر سال ۱۳۷۶.
- ۲۱) به بهانه جامعه مدنی، علی حصوری، جامعه سالم، شماره ۳۴، شهریور ماه سال ۱۳۷۶.
- ۲۲) نگاه مارکس و گرامشی به جامعه مدنی، نوشته ساسون، آن، ترجمه: پرویز صداقت، فرهنگ توسعه، شماره‌های ۲۹ و ۳۰ مهر و آبان سال ۱۳۷۶.
- ۲۳) (سلسله مقالات مربوط به) جامعه مدنی، امیر محبیان، روزنامه رسالت، آبان سال ۱۳۷۶.
- ۲۴) دوگانگی جامعه مدنی، نوشته آن میکن، میک

- سینرود، ترجمه پرویز صداقت، فرهنگ توسعه، شماره‌های (۲۲ و ۲۳ و ۲۴)، فروردین و خرداد و تیر و مرداد و شهریور ۱۳۷۵.
- (۲۵) جامعه مدنی و بازشناسی اندیشه‌ها، غلامعلی گلستانی، اندیشه حوزه، سال ۱۳۷۷.
- (۲۶) جامعه مدنی و ویژگی‌های آن، مبین، ش ۲۸۹.
- (۲۷) برخی از ویژگی‌های جامعه مدنی، اطلاعات سیاسی، اقتصادی، ش ۱۲۴ - ۱۲۳.

دوم - جامعه مدنی، دین، تمدن و دولت اسلامی

در این قسمت به آثاری اشاره می‌شود که به نحوی در مقام تعیین هویت و ویژگی‌های جامعه مدنی اسلامی هستند. البته این کار به دو صورت انجام پذیرفته است: مقالاتی که در پی اثبات وجود نوعی جامعه مدنی اسلامی می‌باشند و مقالاتی که قایل به تنافی ماهوی این دو مقوله می‌باشند.

- (۲۸) جامعه مدنی و مدنیت دینی، محمدتقی فرجی، رسالت، مورخه ۷/۵/۷۶.
- (۲۹) نسبت دین و جامعه مدنی، سخنرانی محمدصادق لاریجانی، همشهری، مورخه ۲۳/۱۱/۷۶.
- (۳۰) جامعه مدنی و جامعه اسلامی، حمید مولانا، کیهان، مورخه ۲۷/۶/۷۶.
- (۳۱) جامعه مدنی و دولت دینی، عصر ما، شماره ۷۳.
- (۳۲) جامعه مدنی و تثبیت ارزش‌ها، گوناگون، شماره ۲.
- (۳۳) جامعه مدنی و اندیشه دینی، همشهری، شماره ۱۵ و ۱۶ و سال ۷۶.
- (۳۴) جامعه مدنی و هویت دینی، حمید انصاری، حضور، شماره ۲۰.
- (۳۵) جامعه مدنی و تمدن اسلامی، سلام، مورخه ۶/۶/۷۶.
- (۳۶) نواندیشان دینی و معضل جامعه مدنی، مراد سفنی، گفتگو، ش ۱۵.
- (۳۷) چگونه جامعه مدنی، دینی ممکن است، مرتضی مردیها، جامعه سالم، شماره ۳۵.
- (۳۸) جایگاه آزادی در حکومت اسلامی، نکونین مدنیت ولایتی، کیهان، ۱۶ بهمن سال ۷۶.
- (۳۹) متون دینی و جامعه امروز، همشهری، ۲۶ اسفند ۷۶.
- (۴۰) دین‌دواری در جامعه مدنی، همشهری، مورخه ۲۶ و ۲۵/۱۱/۷۶.
- (۴۱) نوگرایی دینی و جامعه مدنی، مجید محمدی، کیهان، ش ۴۰، بهمن و اسفند سال ۷۶.
- (۴۲) دولت، جامعه مدنی، و اسلام‌گرایی در خاورمیانه، ژوتل کامپانا، ترجمه، حمید احمدی، اطلاعات سیاسی - اقتصادی، شماره ۱۲۶ و ۱۲۵.
- (۴۳) جامعه مدنی هیچ تضادی با اندیشه‌های دینی ما ندارد. (مصاحبه)، همشهری، ۲۹ دی سال ۱۳۷۶.
- (۴۴) توسعه و عدالت بالهای پرواز انقلاب به سوی آرمان شهر اسلامی، قدس، ۱۵ بهمن سال ۱۳۷۶.
- (۴۵) دولت انتخابی اسلامی، محسن کدیور، همشهری، ۲۶ فروردین سال ۱۳۷۷.

- محمدجواد لاریجانی، اندیشه حوزة، پاییز سال ۱۳۷۷.
- (۵۸) جامعه مدنی یا جامعه دینی، آیت... معرفت، اندیشه حوزة، سال ۱۳۷۷، پاییز.
- (۵۹) مقایسه جامعه مدنی و جامعه دینی، علی اکبر نوائی، اندیشه حوزة، سال ۱۳۷۷، پاییز.
- (۶۰) جامعه مدنی از دیدگاه علامه طباطبائی، صبح، ش ۸۸، دی سال ۱۳۷۷.
- (۶۱) مدیریت در جامعه مدنی اسلامی، سلام، ۲۰ فروردین سال ۱۳۷۷.
- (۶۲) جامعه مدنی از دیدگاه امام خمینی، مسبین، ۸ آذر سال ۱۳۷۶.
- (۶۳) جامعه مدنی و دولت دینی، هاشم آغاچری، مسبین، شماره ۲۹۰ و ۲۹۱ و ۲۹۲.
- (۶۴) دین مدنی، مجید محمدی، جامعه سالم، شماره ۳۴.
- (۶۵) جامعه مدنی و دولت دینی، عصر ما، شماره ۷۳، ۱۱ تیر سال ۱۳۷۶.
- (۶۶) پاراداکس جامعه مدنی، دینی، احمد واعظی، نقد و نظر، شماره ۱۲، پاییز سال ۱۳۷۶.
- (۶۷) نظام شهر در قلمرو اندیشه بشری، حسین پژوهنده، اندیشه حوزة، سال چهارم، ش ۲، پاییز ۷۷.
- (۴۶) نسبت جامعه مدنی و دین، همشهری، ۳۱ اردیبهشت سال ۱۳۷۷.
- (۴۷) هویت دینی در جامعه مدنی، همشهری، ۲ خرداد سال ۱۳۷۷.
- (۴۸) دوم خرداد و جامعه مدنی براساس مدینه النبی، روزنامه ایران، ۲ خرداد سال ۱۳۷۷.
- (۴۹) دینی شدن جامعه مدنی، رسالت، ۳ خرداد سال ۱۳۷۷.
- (۵۰) (میزگرد) جامعه مدنی و ولایت فقیه، حسن رحیم پور ازغندی، رسالت، ۲۶ آبان سال ۱۳۷۶.
- (۵۱) جامعه مدنی و ولایت فقیه، حسن رحیم پور ازغندی، رسالت، ۳ آذر سال ۱۳۷۶.
- (۵۲) اسلام جامع مدنیت‌های فرهیخته، رسالت، ۳۰ آذر سال ۷۶.
- (۵۳) تکوین مدنیت ولایتی نهضت مشروطه و آفت استحاله، کیهان، اول دی ماه سال ۱۳۷۶.
- (۵۴) جامعه مدنی و جامعه دینی، خراسان، ۱۴ تیر ماه سال ۱۳۷۷.
- (۵۵) جامعه مدنی و جامعه اسلامی، حمید مولانان، کیهان، ۲۷ شهریور ماه سال ۱۳۷۷.
- (۵۶) نسبت دین و جامعه مدنی، صادق لاریجانی، اندیشه حوزة، پاییز سال ۱۳۷۷.
- (۵۷) جامعه مدنی در عقلانیت اسلامی، دکتر

سوم - جامعه مدنی و مشارکت سیاسی و نهادها

در این قسمت به مهمترین عنصر جامعه مدنی در ایران یعنی مشارکت مردمی و دیدگاه‌های مختلفی که در ارتباط با مشارکت مردمی اظهار شده است خواهیم پرداخت.

- (۶۸) انتخابات و جامعه مدنی، نومحمدی نوروزی، سلام، مورخ ۷۶/۴/۳.
- (۶۹) انتخابات و جامعه مدنی، همشهری، سال ۷۶، ۲۱ و ۷۶/۷/۲۲.
- (۷۰) جامعه مدنی و مشارکت، همشهری، مورخه ۲۳ مرداد ماه.

فخرالدین عظیمی، نگارنو، شماره ۳۰، آبان ۷۵.
۸۳) جامعه مدنی و توسعه سیاسی، سجادیان،
همشهری، مورخه ۱۱ دی، ماه سال ۱۳۷۶.
۸۴) به اندیشه دیگران احترام کنیم، روزنامه ایران،
مورخه ۱۱ دی سال ۱۳۷۶.
۸۵) جامعه مدنی، دموکراسی، نخبگان و منافع
ملی، ایران فردا، شماره ۳۹، دی ماه ۷۶.
۸۶) توسعه سیاسی، جامعه مدنی، مسعود اخوان
کاظمی، اطلاعات سیاسی، اقتصادی، ش ۷۸،
فروردین و اردیبهشت سال ۷۷.
۸۷) مشارکت سیاسی در نظام‌های کثرت‌گرا،
اطلاعات سیاسی، اقتصادی، ش ۱۲۴ - ۱۲۳.
۸۸) کثرت‌گرایی سیاسی، جامعه مدنی، همشهری،
۱۷ فروردین سال ۱۳۷۷.
۸۹) جامعه مدنی و اصول مشارکت، رسالت، ۲۱
اردیبهشت سال ۷۷.
۹۰) اجرای قانون شوراهای محلی، بازتاب جامعه
مدنی اسلامی، ایران، ۲۹ آبان سال ۱۳۷۶.
۹۱) انتخابات شوراهای محلی بلند برای تحقق جامعه
مدنی، ایران، ۲۶ آذر سال ۷۷.
۹۲) جامعه مدنی و دموکراسی، شهریار زرشناس،
صبح، شماره ۸۶.
۹۳) جامعه مدنی در جوامع دمکراتیک، فرهنگ
توسعه، ۲۸ فروردین ۱۳۷۶.
۹۴) اجرای قانون شوراهای محلی بازتاب جامعه
مدنی اسلامی، روزنامه ایران، ۲۹ آبان ۱۳۷۶.

۷۱) جامعه مدنی و احزاب و مشارکت عموم،
سلام، مورخه ۱۸ و ۲۱/۸/۷۶.
۷۲) جامعه مدنی و انتخابات، حمید مولانا، کیهان،
مورخه ۷/۷/۷۷.
۷۳) جامعه مدنی و دموکراسی، شهریار زرشناس،
صبح، شماره ۸۶.
۷۴) جامعه مدنی و دموکراسی، ژان، ل، ترجمه
وحید کیوان، جامعه سالم، ش ۱۹.
۷۵) جامعه مدنی در منظر دموکراسی، محمدرسول
الماسیه، روزنامه اطلاعات، مورخه ۹ و ۱۰/۸/۷۷.
۷۶) گفت‌وگوهای بنیادگرایی جدید در مورد جامعه
مدنی کثرت‌گرایی و مردم‌سالاری، احمد مصطفی،
ترجمه محمدتقی دلفروز، راهبرد، ش ۱۴.
۷۷) دموکراسی، جامعه مدنی و تمدن مدرن،
فخرالدین عظیمی، نگارنو، شماره ۳۰.
۷۸) انتخابات در جامعه مدنی، حقوق و اجتماع،
شماره ۱.
۷۹) جامعه مدنی، مشارکت، قانونمندی، کرامت
انسانی، داور شیخاوند، جامعه سالم، شماره ۳۴.
۸۰) جامعه مدنی و روند دموکراسی در آفریقای
فرانسه زبان، سلس تین مونگا، ترجمه هانیه ذبیحی
فرد، مطالعات آفریقا، ش ۵.
۸۱) جامعه مدنی و دموکراسی، ژان له، ترجمه
وحید کیوان، جامعه سالم، شماره ۱۹، دی‌ماه
سال ۱۳۷۵.
۸۲) دموکراسی، جامعه مدنی و تمدن مدرن،

چهارم - تاریخ اندیشه جامعه مدنی

در این قسمت به مقالاتی اشاره می‌شود که تعریف و مبانی نظری جامعه مدنی را
مورد بررسی قرار داده‌اند. در همین ارتباط دیدگاه‌های مختلف فهرست شده‌اند که در

بازسازی مفهوم جامعه مدنی می‌توانند مورد استفاده قرار گیرند.

- ۹۵) تعریف پیشینه جامعه مدنی، کیهان اندیشه، بهمن و اسفند سال ۱۳۷۶.
- ۹۶) جامعه مدنی، پیدایش، تحول یک مفهوم، معیار، شماره ۲۲، بهمن ماه ۷۶.
- ۹۷) جامعه مدنی در ساختار اجتماعی کهن و نو ایران، سلام، ۲۹ فروردین و اول اردیبهشت سال ۷۷.
- ۹۸) جامعه مدنی در اندیشه سیدجمال‌الدین اسدآبادی، همشهری، ۶ خرداد، سال ۱۳۷۷.
- ۹۹) ایده ناکجآبادی جامعه مدنی و اصل تعالی شهروندی، شتاپر دوینگ، ترجمه صدیقه رحیمی، کیان، شماره ۳۳ سال ۷۵.
- ۱۰۰) میرزاملکم خان و جامعه مدنی، هوشنگ ماهروی، فرهنگ توسعه، شماره ۲۹ و ۳۰، مهر و آبان سال ۱۳۷۶.
- ۱۰۱) اندیشه جامعه مدنی در غرب، حسین نقوی حسینی، همشهری، مورخه ۷۶/۵/۸.
- ۱۰۲) تکوین جامعه مدنی در ایران، عصر ما، شماره ۸۳.
- ۱۰۳) رشد نهادهای جامعه مدنی در جوامع پرسببیلیسی، عباس قزبانجاهی، فرهنگ توسعه، شماره ۲۸.
- ۱۰۴) توماس هابز و جان لاک، در آستانه ورود به جامعه مدنی، نوشته حمید عضدانلو، اطلاعات سیاسی و اقتصادی، شماره ۱۱۸ و ۱۱۷.
- ۱۰۵) ظهور و تکامل جامعه مدنی، علی رضایی، کیان، شماره ۳۳.
- ۱۰۶) دوگانگی جامعه مدنی (ریشه‌های تاریخی جامعه مدنی)، آکن میک، سنیزوود، ترجمه، پرویز صداقت، فرهنگ توسعه، شماره ۲۳.
- ۱۰۷) تاریخچه و زمینه‌های جامعه مدنی، در مصاحبه با عمادالدین باقی، مسبین، ۴ تیر سال ۱۳۷۷.
- ۱۰۸) جامعه مدنی در گذر تاریخ، همشهری، ۳۰ آذر سال ۱۳۷۷.

پنجم - جامعه مدنی در ایران و موانع آن

در این قسمت مقالاتی فهرست شده‌اند که از حیث موضوعی به مسایل ایران می‌پردازند و از اصول، راهکارها و مبانی جامعه مدنی اسلامی در ایران سخن به میان آمده است. لازم به ذکر است که نظر به تنوع زیاد مقالات سعی شده مقالاتی که در ارتباط مستقیم با مسایل ایران هستند در این قسمت بیایند و مابقی به تناسب در ذیل عناوین دیگر فهرست شوند.

- ۱۰۹) موقعیت زنان در جامعه مدنی ایران، روزبه، ایران، مورخه ۷۴/۱۲/۲۲.
- ۱۱۰) موانع رشد جامعه مدنی در ایران، کار و کارگر، مورخه ۷۵/۱۰/۲۲.

۱۲۰) گروه‌های فشار، انقلاب و جامعه مدنی، داور شیخاوندی، جامعه سالم، شماره ۳۷، اسفند سال ۷۶.

۱۲۱) جامعه مدنی و گروه‌های فشار، صادق زیباکلام، جامعه سالم، ش ۳۷.

۱۲۲) موانع تحقق جامعه مدنی، وردی‌نژاد، ضمیمه همشهری، ۲ خرداد سال ۷۷.

۱۲۳) آسیب‌شناسی جامعه مدنی، از منظر صاحب‌نظران، ایران فردا، ۱۰ خرداد سال ۷۷.

۱۲۴) اقتصاد ایران: دشواریهای نهادی و نفت خام و جامعه مدنی، سلام، ش ۹-۷، دی سال ۷۶.

۱۲۵) موانع رشد جامعه مدنی در ایران، کمیان، شماره ۳۳، آذر و آبان سال ۷۵.

۱۲۶) دشواریهای گذر به جامعه مدنی در ایران، علی‌برزگر، راه نو، ش ۱۷ و ۱۸ و ۱۹.

۱۲۷) یادداشتی پیرامون الهامات نهفته در پروژه جامعه مدنی، مراد فرهادپور، راه نو، ش ۱۴.

۱۱۱) امروز و فردای جامعه مدنی، محمدهاشم اکبریان، همشهری، مورخه ۷۶/۴/۳۱.

۱۱۲) نگاهی به ضرورت شکل‌گیری جامعه مدنی در کشور، روزنامه ایران، مورخه ۷۶/۷/۵.

۱۱۳) درآمدی بر جامعه مدنی در ایران امروز، هوشنگ امیراحمدی، ایران فردا، شماره ۲۷ و ۲۸.

۱۱۴) موانع رشد جامعه مدنی در ایران، مجید محمدی، کیان، شماره ۳۳.

۱۱۵) دولت خاتمی و برخی موانع جامعه مدنی، علی شکرزاده، ایران فردا، شماره ۳۹.

۱۱۶) تکوین جامعه مدنی در ایران، بیم‌ها و امیدها، عصر ما، شماره ۸۳، ۲۸ آبان سال ۷۶.

۱۱۷) خانواده ایرانی و جامعه مدنی، رویارویی یا همسوئی، همشهری، ۶ تیرماه سال ۱۳۷۷.

۱۱۸) موانع تحقق جامعه مدنی، همشهری، ۱۴ بهمن سال ۷۶.

۱۱۹) موانع تحقق جامعه مدنی، همشهری، دکتر بشریه، ۱۵ بهمن سال ۷۶.

ششم - جامعه مدنی، قانون، آزادی

در این قسمت مقالاتی مدنظر می‌باشد که در آنها دو عنصر مهم از جامعه مدنی یعنی آزادی و قانونمندی مورد بررسی قرار گرفته است. از آنجا که این تصویر از جامعه مدنی در کشور ما نسبتاً شایع می‌باشد، حجم مطالب موجود نیز قابل توجه می‌نماید.

ملزوم یکدیگرند، کریم اسدسنگانی، ایران، مورخه ۷۷/۸/۵.

۱۳۲) قانونگرایی و قانون‌گذاری، در جامعه مدنی، سیدمصطفی محقق داماد، بخارا، شماره ۱، مرداد و شهریور سال ۱۳۷۷.

۱۳۳) قانون و قانون‌گرایی، پایه و رکن اساسی، برای ایجاد تمدن است، روزنامه خراسان، ۲۳ آذر سال ۷۷.

۱۲۸) جامعه مدنی و آزادی بیان، سلام، مورخه ۷۶/۱۰/۱۰.

۱۲۹) جامعه مدنی، قانون، حکومت، صادق زیباکلام، جامعه سالم، ش ۳۴.

۱۳۰) شعار جامعه مدنی، قدرت، یا قانون، محمد شوری، ایران فردا، ش ۳۹.

۱۳۱) در جامعه مدنی آزادی و قانونمندی، لازم و

هفتم - کارکردهای جامعه مدنی

از جمله مباحث مهمی که در ارتباط با جامعه مدنی طرح شده کارکردهای آن می باشد که در ترسیم سیمای مطلوب از جامعه مدنی نیز مؤثر است. با توجه به اهمیت این موضوع، مقالات مربوطه به شکل مستقلی معرفی می شوند.

پیش فرضها، ایرج همتی، فردا، ۷۶/۱۱/۴.	۱۳۴) ضرورت پیدایش جامعه مدنی در سلامت
۱۳۷) جامعه مدنی و شهر آباد، همشهری، ۱۸	جمعی و فردی، پرویز پیران، جامعه سالم،
تیرماه سال ۷۷.	شماره ۱۹.
۱۳۸) شکل گیری جامعه مدنی و تحقق عدالت	۱۳۵) نقش دولت و جامعه مدنی، در فرآیند
اجتماعی را آسان می کند، ایران، ۲ اسفند سال ۷۶.	توسعه، هوشنگ، امیراحمدی، ترجمه علیرضا
۱۳۹) جامعه مدنی و کارکردهای آن، مبین،	طیب، اطلاعات سیاسی، اقتصادی، شماره ۹۹ و ۱۰۰.
شماره ۲۸۹.	۱۳۶) کارکردهای جامعه مدنی، پیش داوریها و

هشتم - رابطه جامعه مدنی و مؤلفه های اجتماعی

نهادهای و مؤسسات مختلف در هر جامعه نسبت خاصی را با جامعه مدنی دارند که در ادامه مقالاتی که این روابط را مورد تحلیل و بررسی قرار داده اند، معرفی می شوند.

۱۴۰) جامعه مدنی و دولت و قدرت، احمد میری،	۱۴۰) جامعه مدنی و دولت و قدرت، احمد میری،
همشهری، ۷۵/۱/۱۹.	همشهری، ۷۵/۱/۱۹.
۱۴۱) جامعه مدنی و قوه قضائیه، شیرین عبادی،	۱۴۱) جامعه مدنی و قوه قضائیه، شیرین عبادی،
جامعه سالم، شماره ۳۴.	جامعه سالم، شماره ۳۴.
۱۴۲) جامعه مدنی و سینما، بهار ایران، گزارش	۱۴۲) جامعه مدنی و سینما، بهار ایران، گزارش
فیلم، شماره ۹۵.	فیلم، شماره ۹۵.
۱۴۳) جامعه مدنی و خانواده، مهوش قهرمانی،	۱۴۳) جامعه مدنی و خانواده، مهوش قهرمانی،
فرهنگ توسعه، سال ششم، اسفند سال ۷۶.	فرهنگ توسعه، سال ششم، اسفند سال ۷۶.
۱۴۴) زن و خانواده و جامعه مدنی، نداء، سال ۷.	۱۴۴) زن و خانواده و جامعه مدنی، نداء، سال ۷.
شماره ۲۳، زمستان ۷۶.	شماره ۲۳، زمستان ۷۶.
۱۴۵) تساهل و جامعه مدنی، علی اکبر امینی،	۱۴۵) تساهل و جامعه مدنی، علی اکبر امینی،
اطلاعات سیاسی، اقتصادی، ش ۱۲۴ - ۱۲۳.	اطلاعات سیاسی، اقتصادی، ش ۱۲۴ - ۱۲۳.
۱۴۶) منزلت مطبوعات در جامعه مدنی،	۱۴۶) منزلت مطبوعات در جامعه مدنی،
همشهری، ۱۲ خرداد سال ۷۷.	همشهری، ۱۲ خرداد سال ۷۷.
۱۴۷) روابط عمومی در جامعه مدنی، ایران، ۲۵	۱۴۷) روابط عمومی در جامعه مدنی، ایران، ۲۵
اردیبهشت سال ۷۷.	اردیبهشت سال ۷۷.
۱۴۸) مطبوعات توسعه یافته و جامعه مدنی، ایران،	۱۴۸) مطبوعات توسعه یافته و جامعه مدنی، ایران،
۱۴ تیرماه ۷۷.	۱۴ تیرماه ۷۷.
۱۴۹) دولت و جامعه مدنی در خساورمیان،	۱۴۹) دولت و جامعه مدنی در خساورمیان،
اطلاعات سیاسی و اقتصادی، شماره ۱۲۵ و ۱۲۶.	اطلاعات سیاسی و اقتصادی، شماره ۱۲۵ و ۱۲۶.
۱۵۰) اقتصاد شایسته جامعه مدنی، کمال اطهاری،	۱۵۰) اقتصاد شایسته جامعه مدنی، کمال اطهاری،
جامعه، ۷۶/۱۱/۱۶.	جامعه، ۷۶/۱۱/۱۶.
۱۵۱) جامعه مدنی و مطبوعات، علیرضا فرهمند،	۱۵۱) جامعه مدنی و مطبوعات، علیرضا فرهمند،
زن، ۷۷/۸/۱۱.	زن، ۷۷/۸/۱۱.

نهم - گفتگو

با توجه به تنوع مباحث مطرح شده در گفتگوها، در ادامه فهرستی از گفتگوهای به عمل آمده درخصوص جامعه مدنی که در نشریات مختلف به چاپ رسیده می‌آید.

- ۱۵۲) ساختار جامعه مدنی؛ با تکیه بر کشورهای عرب؛ میزگردی با شرکت عبدالرحمن الکلیاس، نویسنده روسی؛ محمد عبدالباقی هرماس، همدشهری، ۷۷/۵/۲۷.
- ۱۵۳) روزی بیست و گفتگو دربارهٔ جامعهٔ مدنی، با حضور: دکتر خاتم فریفته فرحی و آقایان دکتر آذنی، دکتر کوروس سیدامامی، روزنامه ایران، شماره ۱۰۷، ۵/۱۵/۱۰.
- ۱۵۴) راهی جز تقویت جامعهٔ مدنی وجود ندارد، گفتگو با سیم ابوالحسنی، ایران، ۷۶/۴/۷.
- ۱۵۵) پدید آمدن هویت و جامعه مدنی؛ گفتگو با دکتر آذنی، روزنامه سخن و پژوهشگر، کیهان، ۷۶/۷/۱۳.
- ۱۵۶) ایران و جامعه مدنی، گفتگو با امیراحمدی، همدشهری، ۷۶/۶/۲۶.
- ۱۵۷) جامعه مدنی و اقتصاد ایران، گفتگو با موسی غنی‌نژاد، سلام، مورخه ۷۶/۷/۲۲.
- ۱۵۸) (میزگرد) دربارهٔ جامعه مدنی، کیهان، شماره ۳۳.
- ۱۵۹) جامعه مدنی و دموکراسی، مصاحبه پوسن تومه باژان، ل کوهن، ترجمه وحید کیوان، جامعه سالم، شماره ۲۹.
- ۱۶۰) جامعه مدنی و مشارکت سیاسی، میزگردی با شرکت جمعی از دانش‌پژوهان، جامعه سالم، شماره ۲۹.
- ۱۶۱) (گفتگو) دربارهٔ جامعه مدنی در برزیل، رویداد دوم خرداد، انتخابات ریاست جمهوری [با شرکت هوشنگ امیراحمدی؛ اطلاعات سیاسی اقتصادی، شماره ۱۱۷ و ۱۱۸.
- ۱۶۲) قرائت‌های مختلف از جامعه مدنی، تجربهٔ جامعه مدنی، گفتگو با محسن کدیور، روزنامه خرداد، ۴ شنبه ۱۸ آذر سال ۷۷.
- ۱۶۳) جامعه مدنی، نهادهای مستقل از دولت، در مصاحبه اختصاصی مبین با مدیر مسؤول جامعه، مبین، شماره ۳۱۸.

دهم - سایر مقالات

- ۱۶۴) ما و جامعه مدنی و نسخهٔ غیرمدرن آن، عصر ما، شماره ۷۹.
- ۱۶۵) معلمان، پیشگامان توسعه و معماران جامعه مدنی، شهید باستانی پورمقدم، همدشهری، ۷۶/۸/۱۳.
- ۱۶۶) گامی بسوی جامعه مدنی، محمود طیب غفاری، سنبله، شماره ۳۲.
- ۱۶۷) جامعه مدنی و نفوذ غرب؛ رسالت، ۸ بهمن سال ۷۶.
- ۱۶۸) انقلاب اسلامی؛ جامعه مدنی، جامعه توده‌وار، همدشهری، ۲۵ بهمن سال ۷۶.
- ۱۶۹) پیامدهای نه‌باشی در آرماد، رسالت، ۱۵

- خرداد سال ۷۷. (۱۷۷) چرا جامعه مدنی؟ خلیل سردار آبادی،
 همشهری، ۱۰ بهمن سال ۷۶.
- (۱۷۸) راهی به سوی جامعه مدنی، نوشین احمدی
 خراسانی، فرهنگ توسعه، ۶ اسفند سال ۷۷.
- (۱۷۹) سیاست‌ورزی در جامعه مدنی، همشهری،
 ۲۱ اسفند سال ۷۶.
- (۱۸۰) درآمدی به جامعه مدنی، عبدالحسین
 آزرنگ، نگاه نو، شماره ۳۶.
- (۱۸۱) جامعه مدنی، مدنی جهانی، و حاکمیت
 حقوق بین‌الملل، گردن، کریستین، ترجمه حسین
 شریفی ترازکوهی، راهبرد، بهار و تابستان سال ۷۷.
- (۱۸۲) ما و جامعه مدنی، هوشنگ ماهرویان،
 فرهنگ توسعه، سال ۶، شماره ۳۲، اسفند سال ۷۶.
- (۱۸۳) جامعه مدنی و جامعه مدنی جهانی،
 اطلاعات سیاسی و اقتصادی، شماره ۱۲۷ و ۱۲۸.
- (۱۸۴) جامعه مدنی سه مرحله مختلف شهروندی،
 ایران فردا، ۴ بهمن سال ۷۶.
- خرداد سال ۷۷. (۱۷۰) جامعه مدنی، یک حرف و صد معما،
 رسالت، ۱۰ خرداد ۷۷.
- (۱۷۱) جامعه مدنی و بحران بی‌هویتی، رسالت، ۲۴
 خرداد سال ۷۷.
- (۱۷۲) جامعه مدنی و سیاست ترویج غرب،
 رسالت، ۲۴ آبان سال ۷۷.
- (۱۷۳) به بهانه جامعه مدنی، علی حضوری، جامعه
 سالم، شماره ۳۴.
- (۱۷۴) موانع رشد جوامع مدنی، مرحله گذار یا
 منزل نهایی، کیهان، ۱ اردیبهشت سال ۷۷.
- (۱۷۵) محتوای جامعه مدنی، در یک جامعه
 مستعمراتی چه است؟ شاپور رواسانی، اطلاعات
 سیاسی و اقتصادی، ۱۲۶-۱۲۵.
- (۱۷۶) جامعه سنتی یا توده‌وار، جامعه مدنی،
 نیازمند هویت جدید، ایران فردا، ش ۴، بهمن
 سال ۷۶.

یازدهم - همایشها

۱- همایش جامعه مدنی و اندیشه دینی

این همایش به همت نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه علوم پزشکی شیراز و با همکاری اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی فارس در اسفند ماه ۷۶ برگزار گردید که ۱۶ محور زیر برای فراخوان مقاله اعلام گردید.

- ۱- مفهوم جامعه مدنی و تحول آن
- ۲- مؤلفه‌ها عوامل و موانع رشد و تثبیت جامعه مدنی در ایران
- ۳- جایگاه جامعه مدنی در فرهنگ سیاسی ایران
- ۴- دولت و جامعه مدنی
- ۵- جامعه مدنی و انقلاب اسلامی
- ۶- نقش رسانه‌های گروهی در جامعه مدنی
- ۷- جامعه مدنی و فقه سیاسی
- ۸- ارزشها و اخلاق دینی در جامعه مدنی
- ۹- توسعه و جامعه مدنی
- ۱۰- جایگاه جامعه مدنی در مکاتب و نظامهای سیاسی

- ۱۱- منابع قدرت و جامعه مدنی
 ۱۲- جامعه مدنی و تجدد
 ۱۳- جایگاه شوراها و نمادهای مردمی در حکومت دینی
- ۱۴- امنیت و عدالت اجتماعی و جامعه مدنی
 ۱۵- مؤلفه‌های جامعه مدنی در اندیشه اسلامی
 ۱۶- سیره عقلاء و رابطه آن با جامعه مدنی دینی

این همایش به دو محور «تعریف و تبیین جامعه مدنی در فرهنگ سیاسی» و نیز «نسبت جامعه مدنی با اندیشه دینی» پرداخت که صاحب‌نظران حوزه و دانشگاه به طرح مباحث پرداختند بطور کلی می‌توان گفت برخی از صاحب‌نظران جمع میان جامعه مدنی و رفتار دینی را ممکن دانستند و برخی نیز تعارض و ناسازگاری جامعه مدنی با رفتار دینی را عنوان نمودند و ۱۶ مقاله در طول دو روز متوالی خوانده شد که برخی از عناوین مقالات ارائه شده به این سمینار در ذیل می‌آید:

- ۱- سیره عقلاء و رابطه آن با جامعه مدنی دینی؛ ماندویل
 آیت‌ا... بجنوردی
 ۲- آیا می‌توان از جامعه مدنی دینی نام برد؛ دکتر صادق زیباکلام
 احمد نقیب‌زاده
 ۳- تکثیرگرایی و مشارکت سیاسی در دولت اسلامی؛ حاجت‌الاسلام داود فیرحی
 ۴- جامعه مدنی پیش شرطها و موقعیت آن در ایران؛ دکتر عماد افروغ
 ۵- جامعه مدنی اسلامی یا غربی؛ حاجت‌الاسلام سیدعباس نبوی
 ۶- جامعه مطلوب از دیدگاه امام علی(ع)، علی‌اکبر هلیخانی
 ۷- تحول در رابطه دولت و جامعه مدنی در خاورمیانه؛ دکتر حسین بشیریه
 ۸- ویژگیهای جامعه مدنی ایران؛ دکتر مسعود سپهر
 ۹- جامعه مدنی در بستر حکومت دینی؛ حاجت‌الاسلام خسروپناه و حاجت‌الاسلام داغی‌نژاد
 ۱۰- مفهوم جامعه مدنی و تحول آن؛ دکتر لوسین کاظمی
- ۱۱- اندیشه جامعه مدنی در تاریخ معاصر ایران؛ صادق زیباکلام
 ۱۲- امتناع ساختی مطالعه موردی ایران؛ حاتم قادری
 ۱۳- نموده‌های جامعه مدنی در سیره اسلامی؛ محمدمهدی مراد
 ۱۴- منابع قدرت و جامعه مدنی؛ فریدون وردی‌نژاد
 ۱۵- جامعه مدنی و نظام سیاسی؛ سیدمحمد هاشمی
 ۱۶- نقش و سهم دین در جامعه مدنی امروز؛ محمد مجتهد شبستری
 ۱۷- ارائه مدل آرمانی برای ارتباط سه سویه؛ مهدی محسنیان راد
 ۱۸- حریم دین در جامعه مدنی اروپا؛ لیلی مصطفوی کاشانی
 ۱۹- توسعه سیاسی و جامعه مدنی؛ مسعود اخوانی کاظمی

- ۲۸- مدخلی بر بحث جامعه مدنی و اندیشه دینی، سعید رحیمیان
- ۲۹- توسعه، نمادهای مدنی و چالش نقش دولت ایران، سیدحسین سیف‌زاده
- ۳۰- جامعه مدنی و حکومت دینی: سیدناذر علوی کامران
- ۳۱- جامعه مدنی و اقتصاد آزاد، موسی غنی‌نژاد
- ۳۲- رسانه‌ها و جامعه مدنی نقش‌ها و کارکردهای متفاوت، محمدمهدی فرقانی
- ۳۳- جامعه مدنی به روایتی دیگر (سروری بر دیدگاه‌های جامعه‌شناختی ابن خلدون): محمد قره‌گوزلو
- ۳۴- جامعه مدنی ایرانی در بستر میراث اسلامی، سیدحمید نومی
- ۲۰- موانع و مشکلات فرهنگی موجود در تحقق جامعه مدنی در ایران: تقی آزاد ارمکی
- ۲۱- جامعه مدنی جهانی، داوود هرمیداس باوند
- ۲۲- جامعه مدنی یک دال کدام مدلول
- ۲۳- جامعه مدنی در قرآن و نهج‌البلاغه، دکتر سیدمحمد مهدی جعفری
- ۲۴- جامعه مدنی ساخت سیاسی و نظام ارتباطی در جهان معاصر، هادی خانیکی
- ۲۵- اندیشه دینی، انقلاب اسلامی و جامعه مدنی: خرمنشاه
- ۲۶- چندنگاه جامعه مدنی و مشارکت سیاسی، بهروز دیلم صالحی
- ۲۷- پیوند مفهومی و کارکردی جامعه مدنی و سیاست خارجی موزدی جمهوری اسلامی، محمدرضا دهشیری

بعلت محدودیت زمانی فرصت ارائه همه مقالات ارائه شده در همایش نبود این امر موجب شد که برخی مقالات بصورت میزگرد و گفتگو ارائه گردد که عنوان این میزگردها به شرح ذیل می‌آید:

- ۱- میزگرد پیشینه و خاستگاه جامعه مدنی نزد متفکرین اسلامی با شرکت (دکتر آزاد ارمکی، دکتر علی مقدس، حجت‌الاسلام مهاجر) از غنبدی) نشریه دانشگاه اسلامی در شماره فروردین ۷۷ بخشی از این مقالات را چاپ کرده (آیت‌الله بجنوردی، حجت‌الاسلام مجتهد شبستری)
- ۲- میزگرد جامعه مدنی و اندیشه دینی با شرکت
- ۳- میزگرد لوازم و ارکان جامعه مدنی در ایران با شرکت (دکتر غنی‌نژاد، دکتر زیباکلام، رحیم‌پور

۲- تحقق جامعه مدنی در انقلاب اسلامی ایران

در ۱۱ و ۱۲ بهمن سال ۱۳۷۶ سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی ایران وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی همایشی را با عنوان تحقق جامعه مدنی در انقلاب اسلامی برگزار نمود برای این همایش دو روزه که در دفتر مطالعات سیاسی وزارت امور خارجه برگزار شده بود از محققان خواسته شده بود که در مورد ۱۶ موضوع زیر تهیه

مقاله نمایند:

- ۱- جامعه مدنی در اندیشه سیاسی غرب
- ۲- تحول تاریخی مفهوم جامعه مدنی
- ۳- نهادهای جامعه مدنی
- ۴- آزادی و جامعه مدنی
- ۵- نظام ارزشی در جامعه مدنی
- ۶- کثرت‌گرایی و جامعه مدنی
- ۷- مشارکت اجتماعی در جامعه مدنی
- ۸- موانع تحقق جامعه مدنی
- ۹- جامعه مدنی در اندیشه سیاسی امام خمینی
- ۱۰- جامعه مدنی و مدینه‌النبی
- ۱۱- جامعه مدنی در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
- ۱۲- نسبت جامعه مدنی و دین
- ۱۳- جامعه انقلابی - جامعه مدنی
- ۱۴- آزادیهای فرهنگی در جامعه مدنی
- ۱۵- جایگاه زنان در جامعه مدنی
- ۱۶- قانونگرایی در جامعه مدنی

از میان ۱۲۱ مقاله ارسالی ۲۸ مقاله در همایش مطرح گردید که پیرامون ۴ محور زیر

تقسیم گردیده بود:

- ۱- مفاهیم و مؤلفه‌های جامعه مدنی
- ۲- دین و جامعه مدنی
- ۳- جامعه مدنی و قانون
- ۴- جامعه مدنی در ایران

۵۲ مقاله برگزیده این همایش در کتابی به نام تحقق جامعه مدنی در انقلاب اسلامی

بوسیله گروه انتشارات سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی چاپ گردیده که عناوین

آن مقالات در ذیل می‌آید:

- ۱- زمینه‌های جامعه‌شناختی شکل‌گیری جامعه مدنی، دکتر محمد حسین نیامی
- ۲- جامعه مدنی، قدرت ایدئولوژی، موانع تحقق جامعه مدنی در ایران، دکتر حسین بشیریه
- ۳- جامعه مدنی چیست، دکتر علی بیدگلی
- ۴- موانع تحقق جامعه مدنی، دکتر سیدعبدالعلی قوام
- ۵- جامعه مدنی و تعددگرایی، سیدعلیرضا حسینی
- ۶- مبانی نظری - دینی جامعه مدنی، دکتر عباس منوچهری
- ۷- جامعه مدنی در اندیشه سیاسی امام خمینی (ره)، دکتر سیدعلی قادری
- ۸- جامعه مدنی و کثرت‌گرایی سیاسی، دکتر جواد اطاعت
- ۹- جامعه مدنی کدام نگاه، فریدون وردی‌نژاد
- ۱۰- نسبت جامعه مدنی و دین، حجت‌الاسلام محمدعلی ایازی
- ۱۱- جامعه مدنی و دین، دکتر حاتم قادری
- ۱۲- دین و جامعه مدنی، حجت‌الاسلام صادق لاریجانی
- ۱۳- جامعه مدنی و دوگونه فهم از کتاب و سنت، حجت‌الاسلام مجتهد شبستری
- ۱۴- دولت و جامعه مدنی و آینده اسلام‌گرایی در

- معاصر، سیدصادق حقیقت
۳۰. جایگاه قانونی هیأت پیگیری اجرای قانون اساسی و نظارت بر آن کجاست، محمد شریف
۳۱. بررسی موانع توسعه جامعه مدنی در ایران، علیرضا فرامرزیان
۳۲. آزادی و جامعه مدنی، فیضعلی مداح
۳۳. مؤلفه‌های ابزاری جامعه مدنی در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، محسن خلیلی
۳۴. جامعه مدنی و مدینه‌النبی، آزرمدیخت فرهیخته بالا
۳۵. رویکرد کثرت‌گرایانه در جوامع دینی و تأثیر آن بر افزایش بهره‌وری ملی، غلامرضا خاکی
۳۶. مبانی تئوریک و انسان‌شناسانه جامعه مدنی، مهندس امیر غریب عشقی
۳۷. جامعه مدنی و دین، دکتر مجید کارشناس
۳۸. اندیشه دینی، جامعه مدنی و انقلاب مشروطه، صادق زیباکلام
۳۹. آموزه‌های عرفانی و تأثیر آن در امتناع شکل‌گیری جامعه مدنی، دکتر نواح
۴۰. نگاهی به واقعیت جامعه مدنی، دکتر محمود عبادیان
۴۱. جامعه مدنی در اندیشه سیاسی غرب، دکتر رسول نیمریزی
۴۲. جایگاه زنان در جامعه مدنی، مهدی نوری
۴۳. جامعه مدنی - اسلامی از دیدگاه امام خمینی، میتا رأفت
۴۴. جامعه مدنی در اندیشه سیاسی امام خمینی، غلام احیاءحسینی
۴۵. پایه‌های نظری پلورالیسم در جامعه مدنی اسلامی ایران، بیوک قربانی
۴۶. صفات جامعه مدنی در دیدگاه فرهنگ‌شناسی، خاورمیانه، دکتر حمید احمدی
۱۵. جامعه مدنی و مدینه‌النبی، فرشته ندری ایبانه
۱۶. جامعه مدنی عقل‌مخاصمه‌ای و انقلاب اسلامی، دکتر غلامعلی خوشرو
۱۷. قانونگرایی و قانون‌گرایی در جامعه مدنی، دکتر مصطفی محقق داماد
۱۸. جامعه مدنی در قانون اساسی جمهوری اسلامی، عباسعلی علیجانی
۱۹. جامعه مدنی یا جامعه مردم‌سالاری، دکتر محمود کاشانی
۲۰. جامعه مدنی از دیدگاه امام خمینی از بعد قانونمداری، مرتضی پدریان
۲۱. انسان، جامعه و خودآگاهی، سیدعلی‌اصغر کاظمی
۲۲. تیغ دودم کثرت‌گرایی و جامعه مدنی، دکتر خسرو باقری
۲۳. ملاحظات کلی راجع به مسائل و بحثهای موضوع جامعه مدنی در ایران، دکتر منوچهر آشتیانی
۲۴. جامعه مدنی و خلیفات ما ایرانیان، دکتر علیرضا ازغندی
۲۵. انقلاب و جامعه مدنی، دکتر محمدباقر حشمت‌زاده
۲۶. جامعه مدنی در ساخت اجتماعی کهن و نو ایران، هادی خانیکی
۲۷. جایگاه جامعه مدنی در قانون اساسی، دکتر سیدحسین امین
۲۸. تحلیل تاریخی پیش‌زمینه‌ها و فرصت‌های گذار به جامعه مدنی در ایران معاصر، محسن مدیر شانه‌چی
۲۹. چالشهای نظری به جامعه مدنی در ایران

۵۰ سیر تطور مفهوم جامعه مدنی، داود خرایاق

زند

۵۱- قانونگرایی و جامعه مدنی، دکتر عبدالحسین

شاهکار

۵۲- مشارکت جمعی و جامعه مدنی، علی درویش

محمدباقر طباطبائی

۴۷- جامعه مدنی و جامعه دینی، محمدمنصورنژاد

۴۸- مشروعیت مدنی و مشروعیت فوق مدنی

نعارض یا همگرایی، مصطفی مصلح‌زاده

۴۹- جامعه مدنی و فرهنگ مدنی، علی‌اصغر

قاسمی سیانی

۳- همایش جمهوریت و انقلاب اسلامی

در تاریخ ۲ و ۳ خرداد ۱۳۷۷ همایش جمهوریت و انقلاب اسلامی به همت سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی برگزار گردید از میان ۱۰۰ مقاله ارسالی ۵۲ مقاله انتخاب شد و در طی دو روز طرح گردید که برخی از مقالات این همایش مستقیماً به بحث جامعه مدنی پرداخته بود که این مقالات در ذیل می‌آید یادآوری می‌شود که خلاصه مقالات توسط دبیرخانه همایش چاپ گردیده است.

محمدرضا دهشیری.

۱- جمهوریت، مشروعیت و جامعه مدنی، دکتر

۴- نقش نهادهای جامعه مدنی در تحقق

محمد توکل.

جمهوریت، محسن خلیلی.

۲- بررسی و کارکرد نهادهای جامعه مدنی در

۵- نقش نهادهای جامعه مدنی در تحقق

جمهوریت، دکتر علی‌اکبر گرجی.

جمهوریت، دکتر محمد غفوری.

۳- جمهوریت و شعارهای انقلاب اسلامی، دکتر

۴- همایش جامعه مدنی در جمهوری اسلامی ایران: رهیافتها و راهبردها

بحث و بررسی پیرامون پدیده‌های اجتماعی مهمترین وظیفه نخبگان فکری هر جامعه می‌باشد تا از این طریق ضمن روشن شدن مفاسد و محاسن احتمالی، راهکارهای اجرایی مناسب برای ملت و مسؤولان مشخص شود. در همین ارتباط معاونت پژوهشی پژوهشکده مطالعات راهبردی با توجه به طرح گسترده موضوع جامعه مدنی در سطح جامعه اقدام به برگزاری همایش فوق نمود، که در مقایسه با موارد مشابه، از طرح مسایل صرفاً نظری فاصله گرفته راهکارهای ویژه ایران را به بحث گذاشته است. برای این منظور طی نشست‌های متعدد محورهای عمده همایش مشخص و ترتیبی اتخاذ شد که مقالات ارسالی به نحوی مسایل جامعه ایران را پوشش دهد.

محورهای اصلی همایش

الف) جامعه مدنی و حقوق اساسی در جمهوری اسلامی ایران

در این محور تأثیرات تحقیق جامعه مدنی بر حوزه اختیارات دولت و حقوق ملت در جمهوری اسلامی ایران و موضوعاتی مانند: شوراها، آزادی مطبوعات، احزاب و انتخابات با توجه به قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مورد بررسی قرار گرفته است.

ب) جامعه مدنی و مشارکت سیاسی در جمهوری اسلامی ایران

در این محور تحولات الگوهای کنونی مشارکت سیاسی در جمهوری اسلامی ایران در برخورد با جامعه مدنی (مشارکت توده‌وار، مشارکت قانونمند) و تأثیرات جامعه مدنی بر نهادهای مشارکت‌کننده در جمهوری اسلامی ایران (بسیج مستضعفین، دانشگاهها، دوره‌ها و جلسات مذهبی به عنوان زمینه نهادهای مشارکتی) و نهادینگی مشارکت سیاسی در جمهوری اسلامی ایران مورد بحث بوده است.

ج) جامعه مدنی و فرهنگ و اندیشه سیاسی در جمهوری اسلامی ایران

بررسی اثرات تحقق جامعه مدنی بر اندیشه سیاسی دینی (مبتنی بر ولایت فقیه) و غیردینی (ملی‌گرا، غرب‌گرا و سکولار) و همچنین بررسی تأثیرات فوق بر سمت‌گیرهای سیاسی (جنابهای مختلف سهم در قدرت سیاسی) و سمت‌گیرهای ارزشی (ایثار، حجاب، شهادت و...) در جمهوری اسلامی ایران موضوعات این محور را شکل می‌داده‌اند.

د) جامعه مدنی و امنیت اقتصادی در جمهوری اسلامی ایران

بررسی وضعیت الگوی اقتصادی حاکم و الگوی اقتصادی مطلوب، سرمایه‌گذاری خارجی و سرمایه‌گذاری ملی در جمهوری اسلامی ایران و مقولاتی مانند: توزیع ثروت و سازورکارهای آن، پدیده تکاثر و ثروت‌اندوزی و فاصله طبقاتی در صورت تحقق جامعه مدنی در جمهوری اسلامی ایران از جمله موضوعات قابل بحث در این محور بوده‌اند.

ه) رهاوردهای گفتمان جامعه مدنی در جمهوری اسلامی ایران
بررسی تأثیرات طرح گفتمان جامعه مدنی در سطح نظام سیاسی - فرهنگی و در ابعاد
نظری و عملی موضوع عمده این محور بوده است.

و) جامعه مدنی و ثبات سیاسی اجتماعی در جمهوری اسلامی ایران
بررسی تأثیرات تحقق جامعه مدنی بر ثبات سیاسی و اجتماعی در جمهوری اسلامی
ایران مهمترین مبحث این محور بوده است.

عناوین مقالات

- ۱- مشارکت اقتصادی مردم و تحقق جامعه مدنی از طریق توسعه بخش تعاون در جمهوری اسلامی ایران، آقای جعفر عسگری.
- ۲- نقش و جایگاه انتخابات در جامعه مدنی در جمهوری اسلامی ایران، دکتر حجت‌اله ایوبی.
- ۳- استقلال نسبی دولت یا استقلال نسبی جامعه مدنی در جمهوری اسلامی ایران، دکتر امیرمحمد حاجی یوسفی.
- ۴- امتناع ساخت قدرت سیاسی اسلام از شکل‌گیری حوزه عمومی در جمهوری اسلامی ایران، دکتر اصغر افتخاری.
- ۵- امنیت انسانی برآیند توازن بین دولت و جامعه مدنی در جمهوری اسلامی ایران، آقای مجتبی عطارزاده.
- ۶- همگرایی قومیت‌ها و جامعه مدنی در جمهوری

لازم به ذکر است که از مقالات این همایش پنج عنوان در قسمت مقالات و سخنرانی‌های علمی فصلنامه آمده‌اند و خلاصه مقالات دیگر به شرح زیر می‌باشد:

نقش و جایگاه انتخابات در جامعه مدنی (در جمهوری اسلامی ایران)
در این مقاله نویسنده با این مفروض که انتخابات یکی از ارکان جامعه مدنی است و

رای دهندگان می‌پردازد. در این بین آنچه حائز اهمیت است اینکه در روند انتخابات با گزینش میان عدالت و پایداری حکومت مسواحه می‌شویم. در نظام‌های سیاسی مبتنی بر سیستم تناسبی از آنجا که نظرات افکار عمومی قوی‌تر اعمال می‌گردد، تحقق عدالت اجتماعی جدی‌تر دنبال می‌شود اما در عین حال، دولت‌های برآمده از این نظام انتخاباتی، شکننده و ناپایدار خواهند بود؛ حال آنکه در مقابل، نظام اکثریتی بدلیل حاکمیت حزب غالب، نظامی باثبات و برخوردار از استحکام کافی خواهد بود.

در پایان مقاله مؤلف طی بحثی با عنوان چشم‌داشت‌ها و انتظارات از نظام انتخاباتی با طرح اینکه آیا رضامندی اکثریت ملاک است یا تشکیل دولت‌های باثبات و کارآمد، طراحی یک نظام انتخاباتی را به شفافیت توقع مردم از نظام انتخاباتی منوط می‌نماید.

به عنوان یکی از مهمترین نمادهای مشارکت سیاسی و وسایل تعیین سرنوشت مردم به حساب می‌آید، به تشریح پدیده انتخابات در نظام‌های دمکراتیک غربی می‌پردازد.

مؤلف جهت تبیین نظام انتخاباتی غرب، ابتدا قوانین انتخاباتی را، قانون رقابت میان گروه‌های مختلف سیاسی قلمداد نموده و سپس به بحث از شیوه‌های انتخاباتی پرداخته و موارد زیر را بیان می‌دارد:

- نظام انتخاباتی اکثریتی و گونه‌های مختلف آن

- نظام انتخاباتی تناسبی

- نظام انتخاباتی مختلط

در ادامه نویسنده در بررسی تأثیر نظام انتخاباتی را بر جلوه‌های مختلف زندگی سیاسی به آثار و پیامدهای روانی - رفتاری قوانین انتخاباتی در دو سطح احزاب و

رهاوردهای نظری - علمی گفتمان جامعه مدنی برای نظام سیاسی

جمهوری اسلامی ایران

مؤلف بر این اساس سه سطح زبانی - کاربردی، ذهنی - مدنی و کنشی - تعاملی برای گفتمان در نظر می‌گیرد.

در ادامه مؤلف با در نظر گرفتن شأن وجودی جامعه مدنی و دولت به عنوان نظام سیاسی با توجه به بسترهای اجتماعی در رابطه با رهاورد جامعه مدنی، رهاوردهای جامعه مدنی را برای نظام سیاسی جمهوری اسلامی به شرح زیر

نویسنده در این مقاله با اشاره به اینکه گفتمان جامعه مدنی به مجموعه کاربردهای زبانی، کنش‌های اجتماعی و انتقال معرفتی و احساسی جامعه مدنی که در بستری خاص در حول حدود و ثغور اجتماع وجود دارد، گفتمان را به کاربردی زبانی که در بافت و بستری ویژه، موجب طرح مقوله ادراکی و تعامل و کنش اجتماعی می‌گردد، تعریف می‌نماید.

جمهوری اسلامی در صورت پذیرش
گفتمان جامعه مدنی
هـ- تضعیف ماهیت نظام سیاسی جمهوری
اسلامی در صورت نپذیرفتن گفتمان جامعه
مدنی
و- تغییر در معانی - بیان نظام سیاسی
جمهوری اسلامی
ز- ارائه تعریفی تازه از دولت و سوق قدرت
آن به سمت بازگفتمانی

برمی‌شمارد:
الف - مرزبندی عرصه‌های مدنی با هم
و جامعه مدنی با حوزه‌های غیرمدنی
ب - هویت یا خودشناسی جامعه مدنی
در برابر دولت جمهوری اسلامی؛ بطوری
که دولت نمی‌تواند در برابر آن بی تفاوت
باشد.
ج - طرح مشکلات و معضلات نظام
سیاسی جمهوری اسلامی
د - تقویت ماهیت نظام سیاسی

تأثیر تحقق جامعه مدنی بر اندیشه سیاسی دینی مبتنی بر ولایت فقیه

در جمهوری اسلامی ایران

ناظر بر تشکیل و لزوم مختصات جامعه
مدنی است و نیز شواهدی از بیانات رهبر
فقیه انقلاب و پاره‌ای از مبانی دینی ابراز
می‌شود.

۳- به رغم پاره‌ای از ناسازگاری‌ها میان
دو مفهوم مزبور و با توجه به برخی از
موارد همسو در بین آنها، می‌توان بین مفهوم
جامعه مدنی و ولایت فقیه تعامل برقرار
کرد. این نکته از دو طریق بازخوانی تعریف
جامعه مدنی و یا ارائه قرائت نظری مجدد
از چارچوب اصل ولایت مطلقه فقیه
امکان پذیر است.

در ارزیابی کلی نسبت به سه فرضیه
فوق، فرضیه سوم امکان واقع‌گرایانه‌تر و
عملی‌تری از اثرات تحقق جامعه مدنی بر
اندیشه سیاسی دینی مبتنی بر اصل ولایت
مطلقه فقیه به دست می‌دهد.

بنابراین پرسش این پژوهش در این

با توجه به تعریف مفهوم «جامعه
مدنی» به عنوان حوزه‌ای از روابط اجتماعی
و فارغ از دخالت قدرت سیاسی، و با عنایت
به مفهوم اصل ولایت مطلقه فقیه که منبعث
از نظریات بنیانگذار جمهوری اسلامی
ایران، امام خمینی(ره) و مندرج در قانون
اساسی جمهوری اسلامی ایران است،
ارزیابی ارتباط متقابل این دو مفهوم با
یکدیگر براساس سه فرضیه قابل طرح
است:

۱- دو مفهوم جامعه مدنی و ولایت
مطلقه فقیه در تعارض با یکدیگر هستند و
نکاتی از قبیل آزادی، قانون‌مندی، حقوق
بشر، احزاب، تکثرگرایی در این زمینه مورد
پردازش قرار می‌گیرد.

۲- تعارض کلی میان دو مفهوم یاد شده
وجود ندارد. این نکته براساس اصولی از
قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران که

سطور فوق، مفروض سوم این خاصیت را دارد.

ضمناً این پژوهش در محور جامعه مدنی و فرهنگ و اندیشه سیاسی در ج.ا.ا. قرار گرفته است.

حیطه قرار می‌گیرد که ارتباط متقابل جامعه مدنی و اصل ولایت فقیه نسبت به یکدیگر با چه مفروضاتی قابل تصور است و کدام یک از آنها تصویری واقع‌گرایانه‌تر بدست می‌دهد و فرضیه نیز آن است که با توجه به

کارکرد تسامح و تساهل به مثابه پیش‌نیاز جامعه مدنی

در جمهوری اسلامی ایران

می‌شود. علاوه بر آن مؤلف به بررسی جایگاه تسامح در اندیشه سیاسی غرب و اندیشه سیاسی دینی و مقایسه آنها با یکدیگر پرداخته و به این نتیجه رسیده است که: در اندیشه دینی تسامح نه بعنوان هدف یا راهبرد مطلق بلکه بمثابة شیوه‌ای برای دستیابی به حقیقت مطلق می‌تواند کارآیی داشته باشد. مطلب دیگری که مدنظر مؤلف در این مقاله قرار گرفته کارکرد تسامح و تساهل در جمهوری اسلامی است. نویسنده پس از بررسی به این نتیجه می‌رسد که جدایی جوامع غیردینی و جوامع دینی در پذیرش یا عدم پذیرش تسامح و تساهل نیست بلکه در جایگاه و شأن آن است. بدین معنی که در جامعه اسلامی تسامحی که مظهر شکاکیت ابزاری برای نفی حقیقت مطلق و ثابت است طرد می‌شود لکن تسامحی که بر ضرورت استقامت و رزیدن نسبت به اعتقادات و حساسیت نسبت به دستورات دینی صحه می‌گذارد و در عین حال برای آرای دیگران احترام قائل است مورد تأیید و پذیرش است.

در این نوشتار نویسنده بدنبال تبیین دو نکته اصلی می‌باشد: اول آنکه یکی از پیش‌نیازهای مهم در عرصه اجتماعی برای تحقق جامعه مدنی «تسامح» و «تساهل» است. بدین معنی که اگر «تسامح» و «تساهل» مفاهمه و گفتگو، تحمل فعالانه همدیگر و احترام به اندیشه دیگران از یکسو و حق پذیرش اصل اظهارنظر و عقیده برای افراد وجود نداشته باشد، نمی‌توان آمیدی به تحقق جامعه مدنی یا پایداری و تداوم آن داشت. با وجود اجزا مزبور در عرصه‌های اجتماعی، نهادهای مدنی در کشور از پایداری و توانمندی برخوردار خواهند شد. دوم اینکه در جمهوری اسلامی ایران تساهل و تسامح می‌تواند کارکرد خاص خود را داشته باشد. برای تبیین مطالب فوق نویسنده ابتدا تمایزات اساسی بین تسامح و تساهل با تعصب و بسی تفاوتی و تحمل را مورد بررسی قرار می‌دهد و به این نتیجه می‌رسد که در تسامح، اموری که مورد اعتراض است بدلیل مصلحت بالاتر، مورد قبول واقع